

8. Садочурский С.Е. Растительность акваторий филиала Крымского природного заповедника «Лебяжьего острова» (Черное море: современное состояние и пути сохранения) / С.Е. Садочурский // Заповідна справа в Україні. – 2009. – Т. 15. – Вип. 2. – С. 41–50.

9. Садогурский С.Е. Макрофитобентос территориально-аквального комплекса Бакальской косы и прилегающей акватории Черного моря (Крымский полуостров) / С.Е. Садочурский // Заповідна справа в Україні. – 2010. – Т. 16. – Вип. 1. – С. 29–43.

10. Тарина Н.А. Аннотированный список птиц филиала Крымского природного заповедника «Лебяжьего острова» / Н.А. Тарина, С.Ю. Костин // Научные записки природного заповедника «Мыс Мартьян». – Ялта, 2011. – Вып. 2 (в печати).

11. Червона книга України. Рослинний світ / [за ред. Я.П. Дідуха]. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

12. Червона книга України. Тваринний світ / [за ред. І.А. Акімова]. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 624 с.

13. Interpretation manual of European Union habitats [Електронний ресурс]. – 2005. – 121 pp.

Наведено загальну характеристику біотопічних, фітоценотичних, фауністичних комплексів, критерії виділення ключової території регіональної екомережі АР Крим – «Каркінітський», фактори негативного впливу на стан біорізноманіття території.

Каркінітський, Бакальська коса, екомережа, Крим.

The general characteristics of the biotopical, phytocoenotic, faunistic complexes and criteria to select of core area of the structure of the Regional Econet of the Crimea – «Karkinitzky», the main factors of the negative influence on the biodiversity of area have been given.

Karkinitzky, Bakalskaya Kosa, econet, Crimea.

УДК 712.413: 628.13: 712.253

ОСОБЛИВОСТІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ПАРКІВ ВІДПОЧИНКУ НЕВЕЛИКИХ МІСТ ЗАХОДУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ЗБОРІВСЬКОГО МІСЬКОГО ПАРКУ

***Д.І. Бідолах, Ю.Г. Гринюк, Я.М. Шляхта,
кандидати сільськогосподарських наук
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»***

Проаналізовано основні недоліки планування парків відпочинку невеликих міст, які створювались ще у середині минулого століття та запропоновано низку типових заходів для їх реконструкції на прикладі парку відпочинку у місті Зборів.

Рекреація, парк, реконструкція зелених насаджень, функціональне зонування парків, інвентаризація зелених насаджень.

© Д.І. Бідолах, Ю.Г. Гринюк, Я.М. Шляхта, 2012

Гармонізація середовища існування людини та створення здорових умов проживання є головними завданням міських, сільських комунальних служб і усіх місцевих громад. При цьому співвідношення озелененої і забудованої території повинно максимально наближатись до рівноваги, що дає змогу забезпечити необхідні санітарно-гігієнічний і архітектурно-планувальний ефекти [5].

Парки культури і відпочинку, котрі масово закладалися в містах СРСР ще з кінця 20-х років минулого століття якнайліпше задовольняли оздоровчі, рекреаційні та культурні потреби громадян різних поколінь та суспільних верств. Проте з моменту їх формування пройшло чимало часу і нині висуваються нові, вищі вимоги щодо їх планування, оформлення та функціональності. Парки великих міст України в основному вже приведено до належного стану на відміну від парків невеликих містечок, які досить часто знаходяться у занедбаному стані.

Мета роботи – проаналізувати стан благоустрою та основні недоліки планування та організації старих парків невеликих міст Західної України на прикладі парку відпочинку міста Зборів. На основі проведеного аналізу планується розробка рекомендацій щодо реконструкції подібних об'єктів згідно з сучасними потребами і вимогами.

Матеріали і методика досліджень. Як матеріал дослідження вибрано ландшафтно-архітектурне планування та стан зелених насаджень Зборівського парку ім. Б. Хмельницького. Основою методики виконання проекту слугувала чинна нормативна база та загальноновизнані рекомендації проектування об'єктів озеленення [1–5].

Результати досліджень. Парк культури і відпочинку міста Зборів закладено в центральній його частині у 1959 році на території 5,37 га з метою підвищення культурного рівня життя його мешканців. Такі парки масово створювались тодішнім керівництвом у великих і малих містах та селищах, часто без врахування ландшафтно-архітектурних й функціонально-організаційних принципів влаштування території. Не завжди бралися до уваги особливості ландшафтів, еколого-біологічні та декоративні властивості рослинного матеріалу.

Аналіз проекту розробки парку дав змогу отримати інформацію про його основні організаційні особливості. Створення парку відбувалось у регулярному стилі, що помітно по симетричному розміщенню переважної більшості елементів до головної осі композиції. При цьому витримано чіткі геометричні форми посадки дерев і чагарників, квітників і архітектурних форм та прямолінійність доріжок. Такий спосіб створення давав змогу швидко і без великих вкладень отримати зімкнуте насадження, котре забезпечувало тінь і затишок.

Аналіз дендрологічного складу старих парків засвідчив, що одними із найрозповсюдженіших порід у той час були різні види та відміни тополі, які завдяки швидкому росту є досить ефективними для озеленення у молодому віці, але втрачають свої естетичні та оздоровчі властивості у зрілому віці, заважають росту сусідніх дерев та створюють інші проблеми для озеленювачів. Порівняння результатів подеревної інвентаризації насаджень у 2011 році з даними інвентаризації 1988 року, зробленої Я.М. Шляхтою, показало,

що в Зборівському парку основною деревною породою є тополя чорна (*Populus nigra*). При цьому спостерігається явний дефіцит саджанців декоративних форм, особливо шпилькових видів.

Цікаво, що у 2011 році обліковано у 1,5 рази більше дерев клена гостролистого (*Acer platanoides* L.), ніж у 1988-му, що можна пояснити виключною витривалістю цього виду в умовах «витоптування» ґрунту та затінення самосіву.

Значна частина дерев за цей період не витримала конкуренції сусідніх рослин і випала або ж була знищена людьми. Деякі види збільшили свою присутність за рахунок самосіву, наближаючи поступово паркове насадження до лісового деревостану. Вціліли дерева домінантних видів, котрі завоювали собі простір з перших років існування парку, тіньовитривалі види та такі, що зростали на освітлених ділянках. Серед них є «голубі» ялини (*Picea pungens* f. *Glauca*), які ростуть на військовому меморіалі.

Найсуттєвіший відпад відмічено серед таких видів, як біла акація (*Robinia pseudoacacia* L.) – 26 % збереження за кількістю дерев у 2011 році порівняно з 1988 р., ялина звичайна (*Picea abies* L.) – 7 %, верба біла (*Salix álba*) – 0 %, горобина звичайна (*Sorbus auciiparia* L.) – 10 %, клен ясенелистий (*Acer negundo*) – 8 %, тополя чорна (*Populus nigra* L.) – 20 %, тополя бальзамічна (*P. Balsamifera* L.) – 11 %, явір (*Acer pseudoplatanus* L.) – 8 % тощо. Натомість, найбільшу життєздатність в умовах міського парку виявили липи серцелиста (*Tilia cordata* Mill.) і крупнолиста (*T. platyphyllos* Scop.), відповідно 90 і 85 % дерев, котрі збереглися, кінський каштан (*Aesculus hippocastanum* L.) – 64 %, дуб червоний (*Quercus rubra* L.) – 57 %, береза повисла (*Betula pendula* Roth.) – 53 %, горіх волоський (*Juglans regia* L.) – 67 %, модрина європейська (*Larix decidua* Mill.) – 79 %.

Аналіз придатності об'єкта для виконання основної функції парку відпочинку засвідчив, що в існуючому стані він не придатний для повноцінної рекреації. Кількість доріжок та стан їх покриття, освітлення, малі архітектурні форми, які в невеликій кількості представлені у парку і ще нагадують про радянські часи, потребує покращення і приведення відповідно до сучасних вимог. Практично відсутнє функціональне зонування і розмежування території. Територія парку потребує огорожі і відмежування від прилеглих вулиць і забудови міста.

У складних економічних умовах сучасності невеликим містам постійно не вистачає коштів на культурні, рекреаційні, природоохоронні цілі, що призводить до занепаду санітарно-екологічного стану зелених насаджень. У парку міста Зборова, яке є історичною та культурною перлиною України, суттєвих доглядових робіт за деревними насадженнями парку від часу закладки не проводилося. За цей час зазнали руйнування будівлі та інженерні споруди парку, значна частина деревних порід не тільки перестала виконувати декоративні функції але й почала загрожувати життю й здоров'ю відвідувачів внаслідок наявності сухостійних, уражених хворобами та пошкоджених дерев.

Такий стан речей спонукав до пошуків дешевих, але ефективних способів відродження парку та відновлення його екологічних і соціальних функцій.

Розроблена програма реконструкції парку передбачала проведення: ландшафтно-естетичного аналізу та функціонального зонування території парку; інвентаризації існуючої деревної рослинності парку, складання асортименту рослин, створення опорного (рис. 1) генерального та дендрологічного плану об'єкта, посадкових креслень (рис. 2), розробку заходів з посадки дерев і чагарників, влаштування газонів, доріжок тощо.

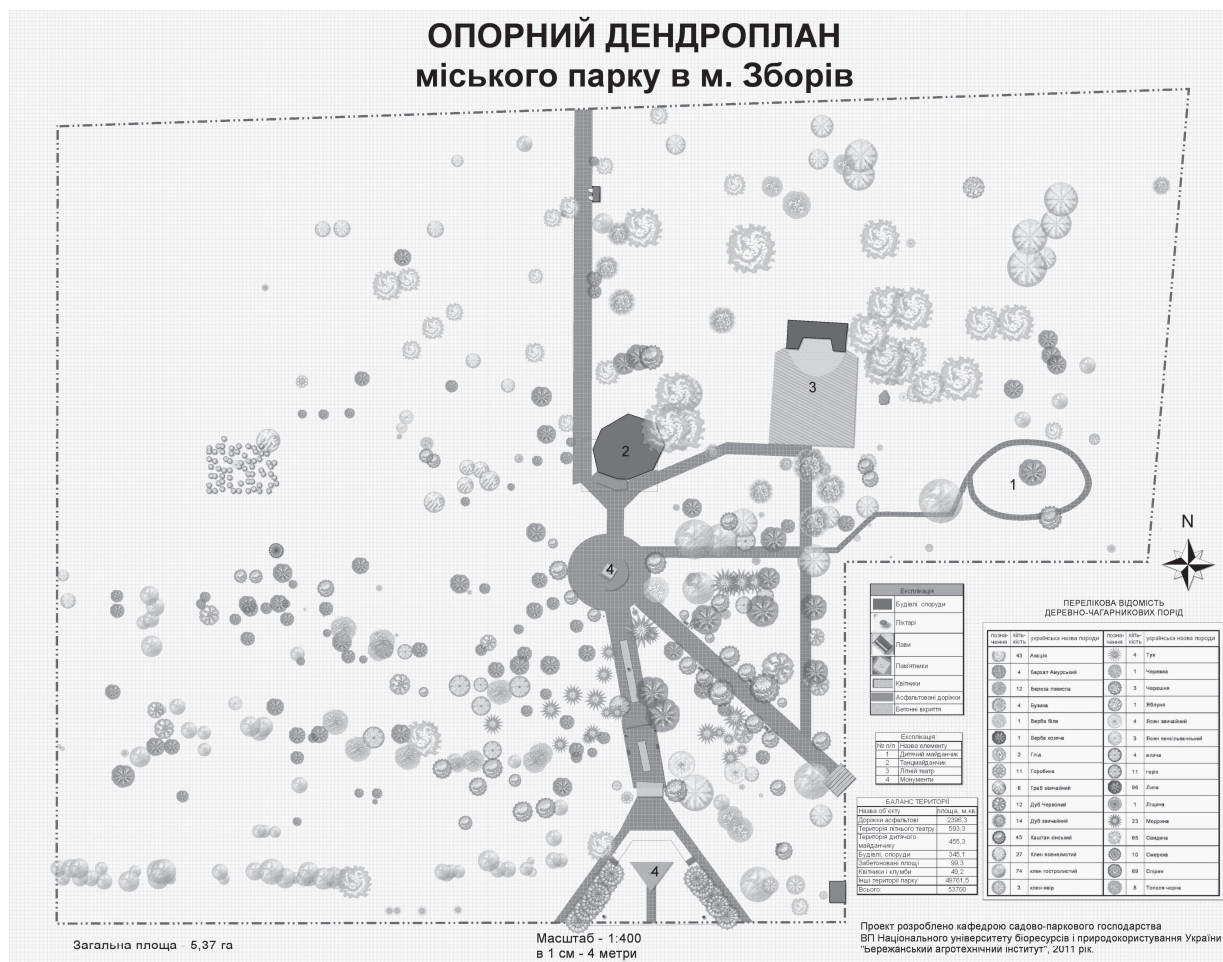

Рис. 1. Опорний план парку ім. Б. Хмельницького

Як було зазначено вище, територія парку потребує певного розмежування, що пропонується виконати за допомогою доріжок. Запропоновано схему розташування основних доріжок за променевим типом, коли мережа шляхів виходить променями від розташованого у центрі парку майданчика з пам'ятником Богдану Хмельницькому (рис. 2). Таким чином територію парку умовно поділено на кілька функціональних зон.

Фасадна зона виділяється вздовж тротуару головної вулиці (південна сторона ділянки). Тут проведено радикальне прорідження загущених дерев, запроєктовано подвійну замощену бруківкою доріжку з клумбами, рабатками та лавами для відпочинку, яка привабить відвідувачів, особливо мам з дітьми скористатися цією зоною для прогулянок та ігор.

Рис. 2. Посадкове креслення парку ім. Б. Хмельницького

Партерну зону з геометричним плануванням запроєктовано при головному вході до парку та біля меморіалу загиблих червоноармійців (південно-східна частина парку). Тут також проектується суттєве прорідження дерев, обрізка крон, влаштування клумб і висадка низькорослих декоративних хвойних видів: кулясті туї і кипарисовики, тиси, сланкі ялівці тощо.

Зони тихого відпочинку формуватимуться на тільних ділянках парку (північна і західна), де на місці зрубаних перестиглих тополь і акацій планується створити мішані куртини з молодих хвойних і листяних дерев. Поодинокі старі дерева липи, граба, кленів, ясена зеленого та акації, що залишаться на цих ділянках, урізноманітять ландшафт і сприятимуть перетворенню попередніх регулярних насаджень на живописні ландшафтні.

Дитяча зона, яка запроєктована у східній частині ділянки, відгороджуватиметься щільним живоплотом з граба, який створить захист і затишок. Крім того, дитяча площадка зберігає поодинокі дерева лип, черешні та яблуні, що своїми ажурними кронами створять тінь і затишок. У цій зоні передбачено влаштування споруд для дитячого активного відпочинку (гойдалок, каруселей, ковзальних гірок тощо).

Масово-видовищна зона розміщена на північний схід від пам'ятника. Тут розташовані танцмайданчик і «зелений» амфітеатр. Ці споруди знаходяться в аварійному стані, але після відповідної реконструкції будуть осередками відпочинку молоді (танцмайданчик) та пенсіонерів і дітей (амфітеатр).

Роботи з реконструкції парку запроектовано з врахуванням існуючого планування та виходячи із невеликого бюджету на реалізацію проекту. Зміни проектується шляхом розширення існуючої дорожньо-стежкової мережі, покращення стану малих архітектурних форм, ремонту будівель і створення дитячого майданчика. Передбачається поступове, в кілька етапів, омолодження деревного складу парку та доповнення його з використанням декоративних деревно-чагарникових груп та деревних біогруп, а також створення нескладних клумб та рабаток.

Висновки

До основних недоліків незадовільного стану парків західної України, створених у минулому столітті, належать: регулярний тип посадок деревних порід, відсутність або мала кількість декоративних видів і форм, занедбаний стан елементів парку, присутність старих, пошкоджених та уражених дерев, відсутність чіткого функціонального зонування та розмежування території.

Для усунення зазначених недоліків у непростих економічних умовах пропонується здійснювати низку заходів: поступове омолодження складу насаджень з використанням декоративних форм і видів, вилучення пересітійних та фаутичних дерев, перепланування території з врахуванням існуючої ситуації з метою функціонального зонування території та постійне покращення всіх елементів парку.

Список літератури

1. Боговая И.О., Озеленение населенных мест / И.О. Боговая, В.С. Теодоронский. – М.: Агропромиздат, 1990. – 239 с.
2. Горохов В.А. Городское зеленое строительство / В.А. Горохов. – М.: Стройиздат, 1991. – 416 с.
3. Ерохина В.И. Озеленение населенных мест: Справочник / Ерохина В.И., Жеребцова Г.П., Вольфтруб Т.И. – М.: Стройиздат, 1987. – 480 с.
4. Краткий справочник архитектора. Ландшафтная архитектура / Под ред. И.Д. Родичкина. – К.: Будівельник, 1990 – 336 с.
5. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць: Підручн. / В.П. Кучерявий. – Львів: Світ, 2005. – 456 с.

Проанализировано основные недостатки планирования парков отдыха небольших городов, которые создавались еще в середине прошлого столетия и предложено ряд типичных мероприятий для их реконструкции на примере парка отдыха в городе Зборов.

Рекреация, парк, реконструкция зеленых насаждений, функциональное зонирование парков, инвентаризация зеленых насаждений.

The main shortcomings of planning parks of small towns, which were created in the middle of last century is analyzed in this article, and suggested a number of typical ways for their reconstruction on the example of the park in the Zborov city .

Recreation, park, renovation of green spaces, parks, zoning, green space inventory.